

BUDA-PESTA

30 Octomvre st. v.
11 Noemvre st. n.

Va eși duminec'a.

Redact.: strad'a Havas nr. 1.

Nr. 44.

ANULU XIII.
1877.

Pretulu pe unu anu 10 fl.
Pe 1/2 de anu 5 fl.; pe 1/4 de
anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Romani'a 2 galbeni

DUPA BATA'Ă DE LA SARMISEGETUSA.

— Fragmentu din o poema epica. ¹⁾ —

Spre Sarmisegetusa grea nôpte s'a lasatu,
Si Decebalu de frica în grije s'a bagatu,
Nu cumva-acu românii cu-asaltu sê o atace
Si în puterea noptii sê între în cetate?!

Morosu vighêza pâna de diori s'a reversatu,
Câ umbr'a prin morminte pe ziduri a âmblatu,
Si vai! ce grôza vede! românii peste nôpte
Adusera d'apropé masinele mai tôte,
Pe lângă ziduri nalte spre partea de la apusu
Sê 'ncepa de a sparge paretii 'n rându le-au pusu!
Tiestósele pe grinde cu-acoperisii de pele,
Sê dee *cu-arictii* ostasii de sub ele,
Êr *musculii* pe rôte câ case se vedeau
Si-arcasii din ascunsuri de lupta se gathiau,
Si *turnurile* 'nalte cu poduri în trei rënduri
S'asiédia, câ românii sê sara peste ziduri,
Si pregatiri monstróse menite pentr' asaltu,
S'ucida ce-i în cale, sê sparga ce-i de spartu.

Si Decebalu privesce departe pe câmpia,
Pe unde elu perduse cea mare batalia,
Si vede câ e plina, câtu ochii i-a tînutu
De daci cu burce negre, pamentu-i asternutu.
Si când si când aude si echuri de vaitare,
Câci multi raniti din lupta strigau în gur'a mare,
Dar nu grabesce nime sê dee ajutoru,
Ci-i cara cu gramad'a românii 'ngropatori!
Colo spre-ajunsu în castru se vede câ ardu fo-
curi,

S'aude veselía câ de ospetiu cu jocuri,
Dá, dá, e veselía! Traianu câ m'a învinsu,

Si elu în fal'a Romei o ôste brava-a stinsu!
Si fati'a își ascunse în palme plesnitóre,
Si 'n ânim'a-i simtiesce durere-omoritóre,
Antâi'a-óra lacrimi din ochii lui curgea,
Dar isi radica paliulu, de lume s'ascundea,
Câci dieu! i-ar fi minune, asiá precum din pétra
S'ar fi vediutu vr'odata câ isvorese apa!

Atunci cu pasi mai ageri în curte se grabia
Pe capitani de ôste si *tarabosti* ¹⁾ chiamá :
„Perduramu grea bataia, si ét' Traianu la pórtá!
Ce diceti? ôstea nôstra, vr'o lupta sê mai póta?!”

Si Ixigal respunse : „Pe dumnedieulu meu!
Câ nu me simtu cu minte sê scapu eu tronulu teu!
Sê 'mpedecâmu cu ôste total'a-a nôst' cadere,
Câci éca peste fire e Rom'a în putere.
Eu credu câ nici Zamolxis mai póte ajutá,
Dar déca vrei bataia, viéti'a îmi voiu dá!”

Êr Duras i graiesce : „Sê facemu, facemu pace,
Altecum Traianu far' mila cetatea va s'atace
Si-atunci în focu vom arde si vom scrâsní din dinti,
Se voru spariá si plânge si-ai nostri morti pa-
rinti!”

Si 'ncepe mosiulu Rastes, cu lacrimi povestesc :
„Traianu vediu câ dacii se lupta vitejesce,
Cum fiulu meu de-odata cu siepte s'a batutu,
Ucis'a cu gramad'a, dar elu înca-a caditu,
Când a patrunsu apropé sê 'mpunga pe 'mperatulu,
Si sciu, cunoscu românii câ e erou si daculu.
Si-asiá vitézu în ôste câ Degis frate seu,
Putini se afla, dara-i la peptu ranitu pré greu,

¹⁾ Vedi „Familia“ an. 1876 pag. 184.

¹⁾ Aristocratii séu boierii dacilor.

Si-avemu destula mórte si plângere si jele.
Va fi prin lupta noua, mai mare-a nóst' cadere !⁶

Si regele 'n mahuire si tristu a mai graitu :
„Vezinas ! ce-i de tine ? taci astadi cá 'mpetritu !
Dór' leulu tierii nóstre-i cutremuratu în sine ?
Nu are doru de lupta, nu are focu în vène ?“

Vezinas i respunde : „Eu cugetu sè me luptu !
Facu planulu cum se póte sè-i prepadimu mai multu.
Me ascultati ! cu totii sè mergemu din cetate
Si sè purtâmu prin déluri totu lupte resfirate.
Asiâ putemu armata romána a o 'mparti,
Si 'n turme mai merunte cu 'ncetu-a o prepadí,
Si-oru parasí românií padurile prédesé,
Séu si-oru affá mormântulu, cá alte osti alese !“

Vezinas când gatase, tacere-adânca 'ntrá
In toti, încâtu si mintea stetú de-a cugetá,
Dar Duras intrerupse tacerea cu mania :
„Sè nu lasâmu cetatea fugindu în misielia,
Câci pentru noi si rege rusine mare ar fi,
De vreti, mai bine 'n lupta, cu gloria-a murí !
De timpu avemu noi lipsa cá sè ne reculegemu
Si pentr'o resbunare cu soti sè ne 'ntielegemu,
Câci nu e 'ntardiare în doi trei patru ani.
In Mesi'a a trece si-a sparge pe románi !“

Abiá-si gatá cuvântulu, si usi'a se deschise
Unu solu întrându cu graba lui Decebalu i díse :
„Eu süm tramisu din Densas, cu fuga-am strabatutu,

Câci dupa-o lupta crunta, castelulu a caduutu,
Si 'n curte e Getisa închisa cá si prinsá,
Si 'nócii câmpí'a 'ntréga românií o tînu cuprinsa !“

Când Decebalu aceste grozave sciri audi,
Sari cu turburare si fruntea isi lovi :
„Dar óre-i cu putintia sè fia aste tóte ?
Atunci cu multu mai bine, mai dulce e o mórte !
Eu vedu cá tîer'a-i préda si tronu-mi e perdutu,
Voi otariti acuma, cá ce e de facutu ?“

Si toti cu intristare respunsera, cá pace !
Si catra îperatulu pré umiliti ne-om face,
Si-o vom tîné atát'a pân' ér ne-om 'ntari,
Si când ne-om scí 'n taría, pe Rom'a-om birui !“
„Sè fia dara pace câci tîer'a ni-i calcata,
Tramiteti o solía la îperatu 'ndata !“

Sept. 1875.

At. M. Marienescu.

CALENDARULU POPORALU.

— Credintie, datine si moravuri romane. —

XIV.

C â s i l e g i l e.

Românulu numesce „câslegi“ tóte dílele
cele de fruptu de peste anu.

Restimpulu dintre postulu Craciunului
séu de la Craciunu si pâna în postulu mare
séu ajunulu patrudiecimei, se numesce „câsle-
gile ¹⁾ de earna“ spre deosebire de celelalte câs-
legi de peste anu.

¹⁾ M. Calinescu în artiel. „despre calendariu“
tip. în Calendariulu de pe an. 1876. Cernauti pag. 58
díce cá numirea acést'a ar veni de-acolo „pentru cá

Septemânile din aceste câslegi, în cari se
mânânca de fruptu, séu dupa cum dicu Arde-
lenii „de dulce“. Mercuria si Vinerea, se nu-
mescu „harti.“ ²⁾

Septemân'a de 'naintea postului mare se
chiamá „septeman'a alba“, si acést'a numire vi-
ne de-acolo, pentru cá într'acést'a septemâna
Românií îndatinéza a mânca numai fruptu
albu, precum : lapte, brânza, óue, nu ínse si
carne.

Septemân'a de 'naintea celei albe se nu-
mesce „carneléga“, pentru cá în acést'a septe-
mâna Mercuria si Vinerea se postesce, adica
nu se mânânca carne. Carnea e legata, oprita
de legea crestinésca.

Dilele 'nainte de intrare într'unu postu
séu în ajunulu unui postu, se numescu „lasatu
de secu.“

XV.

A j u n u r i l e.

Ajunurile în limb'a poporului românu au
urmatórele numiri :

Postulu-celu-mare, adica : ajunulu mare séu
alu patrudiecimei. Midiloculu acestui postu
séu ajunu ílu numescu „*Mediulu Paresei.*“ ³⁾ Ér
septemân'a din urma séu cea a patimelor din
acestu postu „*septeman'a cea mare.*“

Postulu-San-Petrului, ajunulu ss. apostoli
Petru si Pavelu.

Postulu-Santa-Mariei, ajunulu st. Mariei.

Postulu Craciunului, ajunulu Craciunului
séu a încarnarii.

Celelalte *dile de secu*, de postu séu ajunu,
pescrise de biseric'a crestinésca, neavêndu nu-
miri deosebite, nu voiu sè le mai însiru aice.

XVI.

Despre semne.

Am aratatu cum ísi face Românulu ca-

Românií“ în aceste díle, în carnevalu séu câslegi
„se nutrescu mai multu cu casiu, adica fruptu albu.“

²⁾ Idem de ea dem. pag. 76 si 77. „In septemâna
ântâi'a a triodului, adica a vamesiului si a fariseului,
e de catra biseric'a resariteana ajunarea de Mercuri
si Vineri desraticata, anume în contra sectarilor ar-
meni, cari ajuna de trei ori în septemâna acést'a asié
numitulu : *ajunu a lui Artivurii*, din asta causa nu-
mesce poporulu — românu — septemân'a acést'a
„harti“.

³⁾ Prescurtatulu din „*medium*“ si „*quadragesima*“
midiloculu-patrudiecimei, la Italiieni „*quaresima*“, la
Rom. „*Parisimi.*“ V. calend. p. an. 1876. Cernauti
p. 75.

În acést'a di au datin'a Româncele de-a numerá
óule de gaina, cá sè véda câte au strinsu de la ín-
putulu postului. Com. de Simeon Florea din Ilisiesci.

lendarium, cum impartiesce elu anulu, cum cunosce când pica cutare si cutare serbatóre, cum numesce Lunile, dîlele si serbatorile, acuma vine rëndulu sè aratâmu si semnele de pe cari cunosce elu schimbarea timpului.

Ómenii din timpurile cele mai vechi s'au incercatu sè afe óre cari semne dupa cari sè scia cà ce timpu va fi mâne, adica sè predica séu sè profetiésca umblarea timpului.⁴⁾

Acésta datina o intimpinâmu si la Români nostri. Ei inca au semnele lor proprii prin cari cunoscú schimbarea timpului si se folosescu de dênsele cá si cei invetiati de termometre, igrometre si barometre.

Din multimea lor voiu reproduce mai la vale numai pe cele mai insemnate.

XVII.

Semne generale.

Când e lun'a plina în sér'a Sântului Vasile, atunci anulu urmatoru va fi mânosu, când nu e lun'a plina, va fi secu, neroditoru.

De-a fost érn'a inzestrata cu ometu grosu, si n'au fost furtuni, adica vifore, vicolituri si vënturi mari, au sè fia papusioii si celelalte pâni bune càci vor avé plóe la timpu si caldura de ajunsu, mesurata, si crescêndu mari nu vor fi date josu de furtuni si vënturi. Éra de va fi érn'a intrerupta de calduri mari si de vënturi cu vifore si vicolituri strasnice, au sè se prefaca caldurile din érn'a trecuta în friguri pentru vér'a viitóre.⁵⁾

Déca érn'a va fi ometósa séu plina, dupa cum se exprima poporulu, e unu semnu cà vér'a urmatóre va fi fórte roditóre, ér când e góla, când nu e multu ometu, atunci vér'a va fi slaba.

Când se afla peste érna multa chidie pe pomi, pomii vor fi peste véra mânosi, vor produce o multime de póme.

Din cotro vinu primavér'a ântâi'a data ploile, dintr'acolo vor veni peste tóta vér'a.

In cotro tuna primavér'a ântâi'a-si data, in cea parte s'or face pânele mai bune.

Când se pusca, se spânzura séu se inéca cineva de buna voe, atunce trebue sè se schimbe vremea, trebue sè urmeze furtuni si grin-dene grele séu vëntóse.⁶⁾

4) V. Romanu. Amic. pop. Calend. pe an. 1862. Sibíu pag. 36 si 37.

5) Comunicatu de conscolariulu meu Petru Prelipceanu, de locu din Horodniculu-de-josu, satu în Bucovin'a.

6) Credintia latita pretutindene între Români din Bucovin'a.

De vor cadé frundiele de cu vreme, la anulu viitoru are sè fia belsiugu mare.⁷⁾

Carabusii,⁸⁾ cari iesu primavér'a, sînt de-aseenea bunî vestitori de crescerea si bunafinti'a papusioiului. Dar numai multimea lor e bagata în sama. De se afla fórte multi carabusi, cá sè umble sér'a bozaindu cá albínele când jóca roiulu, va fi si pânea buna, cópta si spornica la mâncare.⁹⁾

De se cobóra vevertiele¹⁰⁾ de la munte la tíera si umbla prin pometele ómenilor de mânâncá pómele de pe pomi, asemene de umbla gainele dupa mâncare cá foculu, are sè fia fómete. Când are sè fia fómete ómenii si animalele inca umbla mortisiu dupa mâncare, chiar si paserile nu umbla mai linu séu nu sînt mai molcomite. tóte umbla dupa mâncare cá foculu, care mistuesce tóte când erumpe.¹¹⁾

Când se scóla gainele desdeminétia si se culca tare târdiu, inca insemnéza fómete.¹²⁾

Fia-care Românu cum se scóla si cauta la diori, la resaritulú sórelui, si vede cum e ceriulu deminétia, sci cum va fi vremca peste di. Unele semne cari le-a invetiatu a le cunosce de la stramosii sei si din esperintia, i spunu acést'a. De-aice s'a nascutu apoi si proverbulu „*diu'a se cunosce de deminétia*“, prin care întielegu, cà precum de deminétia se cunosce cum are sè fia tóta diu'a, asié si omulu din tineretie se póte cunosce cum are sè fia pâna la betrânetie.

Déca, tragêndu-se clopotele, se audu fórte departe, éراسi e unu semnu cumca va fi vreme buna, ér de nu se audu departe, se va schimbá timpulu.

XVIII.

Semne de plóe.

Déca vremea stà pe plóe, rindunic'a sbóra totu atingêndu pamêntulu, si din când în când scóte sunete line, sparióse si plângétóre.¹³⁾

Paunulu, când se apropia plói'a, cânta cu glasulu seu uritu, care ne face sè uitâmu pe-nele lui cele frumóse.¹⁴⁾

7) Calend. p. Buc. p. an. 1841.

8) Lat. Scarabeus melolonta.

9) Com. de P. Prelipceanu.

10) Lat. Sciurus vulgaris.

11) Com. de P. Prelipceanu.

12) Com. de unu Românu din Tereblecea.

13) Isaia Schinteia in „*Siedietórea*“ fóie cit. an. I Budapesta 1875 pag. 47.

14) Idem.

Când vine plóe, gâsc'a e neliniscita, isi inaltia si scutura aripele, acusi sare în apa, acusi iese la uscatu, merge, vine, pe scurtu nu mai scie ce sè faca. ¹⁵⁾

Déca în diori de di din cuibulu de tiarca numai un'a sbóra afara, putemu sci cà de buna sama va sè plóe. ¹⁶⁾

Cocosii când cânta sér'a de vreme la culcusiulu lor, arata cà va fi timpu cu plóe. ¹⁷⁾

Culicii, ¹⁸⁾ carii umbla pe susu si striga „culi, culi“, inca prevestescu când are sè plóe. Aceste paseri presimtiescu îndata cum are sè se schimbe vremea si de aceea încep a strigá mai tare cá de alta data. ¹⁹⁾

Calulu, pisic'a, cânele, ói'a si alte dobitoce asisdere presimtiescu plói'a, tóte facu ceva miscare neliniscita si au unu mirosu ce de alta data nu-lu au. ²⁰⁾

Déca oile multu saru, salta si se lovescu cu capetele, însemnéza plóe. ²¹⁾

Când iesu furnicile afara si se aduna sute si mii într'unu locu, ne putemu asceptá la plóe. ²²⁾

Déca albinele mâneca desdeminétia sè-si culéga miere, si nu sbóra departe, ci îndata se întorcu, apoi prorocescu plóe. ²³⁾

Déca purecii mai multu decâtu alta data musca, urméza mai totu-de-una plóe. ²⁴⁾

Sórele când arde pré tare, muscele când inghimpa pré multu, gaile când típa prin aeru, inca prevestescu cá are sè plóe. ²⁵⁾

Când are sè fia vér'a plóe umbla mornitiele (tintiarii) sér'a cu drói'a, adica în multime mare si musca pe ómeni si animalele sugându-le necontentitu sângele din loculu unde apuca a se pune. ²⁶⁾

Déca huescu albinele sér'a si nóptea la prisaca, însemnéza cumca timpulu celu frumosu se va schimbá în posomoritu, ploiosu si furtunosu. ²⁷⁾

Déca pescii, când e ceriulu limpede, saru

¹⁵⁾ Idem.

¹⁶⁾ Idem.

¹⁷⁾ Pronost. din „*Calendariulu Babelor*“ Calend. pe 1848 de Anton Pann pag. 32 cit. la G. Dem. Teodorescu : Incercári critice pag. 92.

¹⁸⁾ Numiti altmintrelea si „*nagâti*“ séu si „*pes-cari*.“ Not. P. Prelipceanu.

¹⁹⁾ Com. de P. Prelipceanu.

²⁰⁾ Is. Schinteia op. cit. pag. 47 si 48.

²¹⁾ Calend. p. Buc. pe an. 1841.

²²⁾ Is. Schinteia op. cit. p. 46.

²³⁾ Calend. p. Buc. pe an. 1841.

²⁴⁾ Idem.

²⁵⁾ Credinti'a Românilor din Bucovin'a.

²⁶⁾ Com. de P. Prelipceanu.

²⁷⁾ Idem.

in susu peste apa, séu mergu pe susu în apa' de li se vedu afara spinàrile, apoi este semnu cà are sè plóe. ²⁸⁾

Racatetiulu ²⁹⁾ e bunu prevestitoru de plóe vér'a pe când e seceta, arsitia, uscaciune mare, càci elu când are sè fia plóe se sue în frundisiulu arborilor si incepe fórte tare a strigá. ³⁰⁾

Chiar si ceriulu ni dà în privinti'a acést'a unu îndreptariu óre-carc. Déca sórele séu lun'a se vedu împregiuru cu unu cercu stralucitu, déca norii la apusu au colóre galbena, déca negur'a e désa si întunecósa urméza plóe. ³¹⁾

Dupa rosiéti'a deminetii urméza mai totu-de-una vèntu cu plóe. ³²⁾

Când se arata curcubeu deminétia pe picla, atunci e semnu cà lungu timpu vor fi totu picle cu bure. ³³⁾

Déca negur'a se sue în susu urméza plóe. ³⁴⁾

Déca beltile amirósa pré tare, are sè urmeze plóe. ³⁵⁾

Când e sér'a umedósa, arata plóe. ³⁶⁾

Când nu arde foculu si lumin'a cum se cade inca va fi plóe. ³⁷⁾

Sarea când se topesce, arata inca cà va plouá. ³⁸⁾

De asuda vér'a ferestile când e caldu, éra-si e unu semnu cà are sè plóe. ³⁹⁾

Déca petrile mai alesu marmor'a si zidurile asuda, apoi vine tempeste uda. ⁴⁰⁾

Déca fumulu la vreme lina si limpede nu vré sè iasa prin hornu, séu esíndu se pléca, urméza plóe. ⁴¹⁾

Femeilor satene li-i cunoscutu când are sè plóe din crescerea séu vèrvomarea apei în óle si din arderea gurei cuptoriului, càci atunci ap'a rece din ólele puse la focu se radica pâna peste buze si dà séu cura în focu. Atunci gur'a cuptoriului incepe susu, unde esa par'a focului în hornu, a schinteia si schin-

²⁸⁾ Calend. p. Buc. pe an. 1841.

²⁹⁾ Numitu în unele locuri „*racanclu*“, ér în altele „*buraticu*.“ Germ. Laubfrosch.

³⁰⁾ Com. de P. Prelipceanu.

³¹⁾ Is. Schinteia în „*Siedietórea*“ fóie cit. 48.

³²⁾ Calend. p. Buc. pe an. 1841.

³³⁾ Cred. Rom. din Bucovin'a.

³⁴⁾ Calend. p. Buc. pe an. 1841.

³⁵⁾ Idem.

³⁶⁾ Cred. Rom. din Bucovin'a.

³⁷⁾ Idem.

³⁸⁾ Idem.

³⁹⁾ Idem.

⁴⁰⁾ Calend. p. Buc. pe an. 1841.

⁴¹⁾ Idem.

teierea ast'a umbla în tóte partile gurei, pâna unde e ferbinte cá si foculu, precum umbla par'a focului palaindu într'o parte si 'n alta. Ast'a observare o facu femeile, si ori si cine altulu, dupa ce se postesce foculu de pe vatra.⁴²⁾

Dar sè ne întórcemu si la plânte.

Intre ele înca gasimu multe, cari ni spunu ce vreme are sè urmeze.

Éta florile! Ele înca prevestescu prin mirosulu lor ce vreme are sè fia. Déca urméza seninu, mirosulu lor e mai usioru, ér déca vine plóe, mirosulu acest'a se face mai greoiu.⁴³⁾

(Va urmá.)

S. Fl. Marianu.

LA FANNY.

— *Fragmentu, dupa André Chenier.* —

Ferice-i muritorulu ce 'n giurulu teu respira,
Si suridiéndu te vede, te adorá, te admira,
Càci scie de ce óspeti e cerulu locuitu!
O! grati'a, candórea, naiva inocentia,
Intrég'a ta prudentia,
De când erai copila, în tine s'au unitu!

Pe fati'a-ti vede ori-cine, Fanny, a ta nobletie,
Acolo s'afra rose, boboci de tineretie,
Acolo e tesauru placutu, atragatoru;
Iar ale tale buze, priviri, dulcea vorbire,
Isvoru de fericire,
Imbéta si sdrosbesce pe-ori ce biruitoru!

De ce nu am eu însu-mi acésta stralucire,
Talente, frumusetie si geniu, biruire,
Cá sè gasescu în mine gândirea si-ochii tei!
Cá inim'a-ti departe, sè simtia a mea presentia,
Cum în a ta absentia,
Aspectu-ti mi-i presinte cu toti carmenii sei! . . .
Paris 3/15 Octobre 1877.

B. A. Vinesiu.

SECRETELE CASTELULUI.

— Romanu, de XAVIER de MONTÉPIN. —

(Urmá.)

— Càci aceste trei cuvinte, în locu d'a ajunge în mânilé dtale, putea sè cada în ale parintelui dtale; care te-ar fi acusat, suspencionatu . . . în fine, si mai alesu, pentru cá calumni'a me îngreună, si cá o epistola subscrisa de numele meu ar fi ajunsu a compromite greu pe acel'a, or cine sè fi fostu, caruia asiú fi adressatu-o.

— Dta cugetai dara la tóte.

— Când erá vorb'a de dta, da, de siguru!

— Dar acuma, dupa ce regele te-a facutu liberu si dupa ce totu pericolulu a disparutu, asiá dara cá nu me vei lasá sè vestediescu si sè plângu în absinti'a dtale timpu de luni întregi? Puterea mi-ar lipsi d'a suferi . . . Nu mai sùm ceea ce am fostu . . . Noptile lungi petrecute fara somnu mi-au lãngeditu viéti'a, si cu tóte cá abiá sùm de dóue-dieci de ani, sùm atâtu de slaba, încátu deja tremurám la cugetulu d'a muri fara sè te fiu revediuu . . .

— Scumpa multu iubita, — respunse Saint-Maixent, — ai uitatu séu n'ai întielesu? Ti-am disu, cá diu'a se apropia, când nu ne vom mai parasí!

— A nu ne parasí! — siopti Iulia. Oh! acest'a ar fi celu mai frumosu din tóte visurile; dar cum se va realisé?

— Legile omenesci si legea lui Dumnedieu ordóna barbatului sè nu se mai departa de soci'a sa . . . si dta vei fi a mea . . .

— Eu, soci'a dtale! — repetá jun'a féta imbetata, dar totu odata aprópe necredietóre.

— Te-ai indoitu de ast'a? — respunse Saint-Maixent. O ánima loiala cá a mea voiesce sè împuna innaltu tuturora respectulu aceleia pe care o iubesc! De cumva nu mi-ai fi vinitu în ajutoru, asiú fi muritu desonoratu! Putere-asiú sè facu mai putínu, decátu sè împartasiescu cu dta viéti'a ce ti-o detorezu, si sè-ti dau unu nume redevinitu curatu, gracia dtale? Iulio, vei fi soci'a mea, vei fi marquis'a de Saint-Maixent.

— Ah! — siopti jun'a féta, — Dumnedieu îmi e martorulu, cá numele ce mi l'ai oferitu, nu l'am speratu! N'asiú fi visatu nici odata de acésta onóre eclatanta, atâtu mai pe susu meritelor mele!

— Esti démna, Iulio, de acésta onóre. Vei fi cea mai frumoasa si cea mai iubita între femei, — si vei purtá cu mândri'a corón'a de marquisa; inse cá sè indeplinescu ceea ce sùm resolutu a face, trebue se delaturu niste pedece, si am trebuintia sè gasescu în dta încrederea cea mai absoluta, fara margini. Face-vei ceea ce îti ceru?

— Ai tóta încrederea mea. Credu în dta cum credu în Dumnedieu.

— Asculta-me dara, scumpa si multu iubita, càci vreu sè-ti spunu tóte: pedece'a de frunte, cá sè dicu singura, care se opune legaturei nóstre nemijlocitu vine de la bogatulu si puterniculu meu consãngénu contele Rahon; elu a contribuitu în cea mai mare parte, cá regele a declarat nevinovat'i'a mea, si pentru cá elu îmi pórtá unu viú interessu, si-a pusu în gându s'aredice starea mea materiala cam desordinata, însorându-me cu o persóna din famili'a sa.

Iulia deviní palida cá o mórtá.

— Dar atunci . . . atunci . . . — dîse ea lovita d'o îngire fórte mare, ce o tradá tremurulu vocei sale, — trebue sè refuzu o fericire ce ar fi ruin'a dtale . . . Trebue . . . voiescu . . . Nu voiú fi nici odata soci'a dtale . . .

— Ce-i pasa de avere aceluia ce gasesce amoru? — o înterupse Saint-Maixent într'unu tonu passionatu. Me credi destulu de nebunu, spre a sacrificá pentru câtiva saci de auru fericirea vietii mele întregi? De cum numai m'asiú si gândi la asta, n'asiú meritá decátu despretiu! Gracia cerului, sùm înca în etatea, când aspiratiunile ánimei învingu ambitiunile desierte! Contele Rahon, verulu meu, din contra e unu betránu; în ochii lui bogati'a e totulu! elu ar

⁴²⁾ Com. de P. Prelipceanu.

⁴³⁾ Ia. Schintea în „*„*tiétórea“*”* fóie cit. p. 48.

tratá dreptu nebunía proiectele mele si ar cercá prin tóte mijlócele d'a împedecá realisarea lor. Ce e dreptu, eu nu atêrnu de la elu, si asiú puté sè nu-lu ascultu; inse mi-ar fi durerosu sè-mi înstrainezu ânim'a unei rude care me iubesc si caruia i datorezu multu. Fatia de elu voiu pastrá secretulu meu pâna 'n dîu'a în care voiu avé pentru mine puterea faptului împlinitu. Voiu luá mesuri, cá dîu'a aceea sè soséscă câtu mai curêndu. Unu preotu, care îmi este de totu devotatu, va consacrá uniunea nóstra; apoi, când vei fi soci'a mea inaintea lui Dumnedieu, când nici o vointia omenéscă nu va avé puterea de a ne desuní, te voiu conduce la contele Rahon si i voiu dice: „Éta marquis'a de Saint-Maixent, privesce-o!“ I voiu dice ce-ti datorezu si cum numai numele meu a pututu sè resplatéscă datorí'a mea. Atunce, atinsu prin graci'a dtale si prin amorulu nostru, desarmatu de frumseti'a dtale, elu ni va deschide bratiile, si me va iertá c'am facutu, fara d'a ascultá svaturile lui, actulu celu mai de capetenia alu vietii mele.

— Deie Dumnedieu! — siopti Iulia.

— Dumnedieu va voi, nu te îndoi! Acuma éta pentru ce am cu trebuintia de acea încredere nemarginita ce ti-am cerutu în momentul acest'a. Mai ântâiu, trebue sè mi promiti, cá nimene pe pamêntu, nici chiar parintele dtale, sè nu presupuna nimica despre convorbirea nóstra si despre casatori'a nóstra apropiata.

— Pentru ce sè-ti facu acésta promisiune? Putere-ai crede, cá dupa ce am pasíratu asiá multu timpu acestu secretu, acestu secretu de amoru de care asiú fi muritu, sè-lu scapu acuma?

— Am deplina încredere în loialitatea dtale, inse câte-odata fericirea se tradéza în contra vointiei.

— Voiu tare în contra bucuriei, precum am fostu în contra întristării.

— Ast'a înca nu e totulu: vei întielege, cá a nóstra casatoria nu se póte celebrá aice; când iti voiu dice: „Ór'a a sositu“, fi-vei gata a parasí cas'a acést'a si a me urmá?

— Voiu fi.

— Cugeta-te, cá tatalu dtale, cá altii si mai multu decátu altii, va trebui sè nu afle departarea dtale decátu numai atunce, când nu te va mai gasí sub acoperementulu seu.

— Sêrmanulu tata, cum va suferi! Elu va plânge si me va blastemá! Me temu, cá îmi va lipsí curagiulu a-lu desperá asiá . . .

— Uiti, cá în dîu'a urmatóre i voiu readuce în bratie pe marquis'a Saint-Maixent? Mahnirea va puté sè fia mare, inse mângaierea va urmá numai decátu.

— Ai dreptate, totu-de-una ai dreptate. Sûm a dtale. Poruncescé dara, domnulu si stapânulu meu . . . servitóre dtale va fi ascultatóre.

— Iulio . . . Iulio . . . esti unu ângeru . . . — îngânâ gentilomulu cu unu estazu de pasiune. Éta, eu te iubescu, séu mai bine te adoru, cum se adóra ângerii . . . în genunchi!

Sêrman'a Iulia!

Erá aprópe de dîua când ea parasí odai'a marquisului Saint-Maixent.

Fii'ca Evei, curatica si nevinovata, cadiu în cursele ticalosului, si acea supunere ce-i promise, ea nu mai avea dreptulu d'a i-o refusá.

XXXI,

Firele crimei noue.

Parasindu ospetari'a „Armele Franciei“, marquisulu Saint-Maixent nu plecá pe drumulu casei isolate, unde avea sè se jóce unulu din actele dramei cumplite ce prepará, ci pe drumulu castelului Rahon.

Elu parasí drumulu de tíera si se îndreptá repede, pe cáile cele mai drepte, catra orasiulu Pay-en-Velay, unde sosti în dîu'a urmatóre.

Nici acolo nu crá finea caletoriei sale, cáci lasându-si calulu obositu la ospetari'a „Sórele de argintu“, unde se mai oprise odata câte-va luni mai nainte, închiriá altu calu, merse dreptu la satulu Chamblas si baté la usi'a Simionei Raymond.

Ex-vrajitóreá din strad'a Lanterne nu-si puté contení o miscare de suprinde si de spaima, recunoscându-lu.

— Érasi dta! — strigá ea.

— Da, érasi eu, scump'a mea, — respunse marquisulu. Si îmi pare cá am dreptulu sè me miru de întimpinarea dtale, — „dause elu, — cáci rezultatele visitei mele din urma au fostu stralucite pentru dta.

— Pare cá vrei sè dici, cá crim'a mi s'a platitu fórté bine.

— Da, cu galanteria regéscă, scump'a mea . . . si adaugu, cá odinóra ai comisu multu mai reu platita multe lucruri de acél'a-si felu.

— Trecutul! totu-de-una trecutul! — murmurá Simiona; — urmarí-me-va elu inca óre?

— E cu putintia.

— Ce vrei cu mine?

— Am trebuintia de serviciile dtale.

— De siguru pentru vr'o lucrare întunecósa?

— Credu, cá nu se pré îndatinéza a deschide usi'a Simionei Raymond spre a îndeplini acte de virtute, — respunse gentilomulu ridiêndu.

— E bine! — esclamá ex-ghicitóreá cu energía, -- de asta-data ti-ai gresítu cale, dle marquis de Saint-Maixent; nu voiu fi complicea dtale.

— Asiá credi? — întrebá gentilomulu cu ironia.

— Sûm sigura de asta! Oh! scíu, cá-mi ve, dice, cá sûm la discretiunea dtale, cá me poti nimici¹ si cá vei face acést'a déca voiu refusá a te ascultá. Tóte aceste sînt adeverate, nici nu cugetu sè le negu. Crutia dar amenintiările, cáci aru remané fara efectu. M'am saturatu sè-ti servescu de instrumentu. Déca destinulu meu e sè fiu sfarmata pe róta de víua séu spêndiurata, nu-mi pasa, fia! A murí astfelu séu în patulu meu, ce me interesséza! Nu voiu face nici o miscare, nu voiu rostí nici unu cuvêntu spre a departá acea óra. Sûm fatalista. Ceea ce-i scrisu, e scrisu. Nimene nu póte schimbá nimica. Denuncia-me dar, dle marquis! voiu asteptá în cas'a acést'a pe agentii loctiitorului civilu. Vrei sè-mi legi mânilé, sûm gata a ti-le întinde.

Fatia de acésta hotarire grabnica si care parea nestramutabila, Saint-Maixent se aflá în o stare critica.

Dêns'a, care într'atát'a s'a revoltatu, si a supra careia înspaimântarea nu mai avea presiune, fiindu cá nu se mai temea de mórte, de siguru nu avea sè se lase a fi sedusa de amagirea unei resplatiri.

Si totusi marquisulu nu se putca lipsí de com-

plicitatea Simionei. Déca ea tinea la refuzulu ei, déca nu indepliniá vointi'a lui, totulu s'ar fi nimicitu, si planulu nou, încetu conceputu, cu truda combinatu, avea sè se nimicésca cu deseversire.

Deci ce sè faca?

Gentilomulu, convinsu că promissiunile si amenintârile aru remané de-o potri va fara efectu, se hotari d'a intrebuintiá mijloculu din urma ce-i mai remanea : convingerea.

— Simiona, — dîse elu, — vreu sè-ti vorbescu apriatu : îti repetu, am trebuintia de dta, si spre a te decide sè-mi servesci am voitu sè te în fricu ; dar ori ce vei hotari, n'ai sè te temi de mine. Draculu nu e asiá negru precum îlu zugravescu, dice unu proverbu poporalu. În privinti'a acést'a eu sémenu cu draculu. A denunciá o femeia, este o lasitate, de care — îti juru pe onóra mea de cavaleru — sîm incapabilu.

— Déca acést'a e adevératu. dle marquis, cu atâtu mai bine de dta, — respunse Simiona.

Saint-Maixent se facù că nu observa acésta îndoiéla ofensátore si continuá :

— Inca odata, esti dar libera d'a face ce voiesci ; dar déca vei refuzá a-mi vini întru ajutoru, trebue celu putinu sè fii în cunoscentia de causa si sè-ti spunu ce am voitu sè ceru de la dta.

— Pentru ce? — întrebá mósi'a.

— Eh ! la draci ! lasa-me sè vorbescu ântâiu, si apoi îmi respunde !

— Fia ! te ascultu ! Dar îti spunu din capulu locului : Nu contá pe mine !

— Dar ! cine scie ? Credi că e vorb'a d'o crima si te revoltezi . . . Vreu sè-ti aretu, că nu într'o tragediá ti-am rezervatu unu rolu. Contasem pe isteti-meá minunata a dtale, că sè punu în lucrare o intriga alu carei desnodamêntu nu are sè fia tristu, căci ero-in'a comediei mele nu va trebui sè móra decâtu numai în aparintia.

— A muri în aparintia? — repetá Simiona, care fara voi'a-i simtiá marindu-i-se curiositatea, — ce va sè dîca acést'a?

— Vei întielege acusi. Asculata-me cu luare a minte si întipuesce-ti, că eu pregatescu pentru domnii comediantu de la otelulu de Bourgogne o mestecatura tragi-comica, care s'ar puté intitulá : „Viua si mórtá.“

Simiona tresari.

— Urméza ! urméza ! — dîse ea.

Gentilomulu se bucurá de acésta graba neasteptata. Mósi'a nu numai că îlu ascultá, dar inca ea se grabiá a scí. De buna séma elu a facutu mare înaintare, pe calea d'a o convinge.

Apoi fara d'a perde o secunda si fara d'a se neliniscí de causele unei schimbári atâtu de grabnice în dispositiunea Simionei, elu urmá sè vorbésca.

Cu vorbe putine, cu o limpedíme minunata, elu desvoltá unu planu, pe care cetitorii nostrii nu-lu cunoscú inca, dar la a carui punere în lucrare vor fi de fatia acusi.

Dupa ce încheiá, Simiona întrebá :

— Cine e dam'a mare, care trebue sè te prinda în ochii retielei ce ai nascocitu ? Trebue sè sciu numele ei.

— Iti voiu dovedí încrederea mea, — respunse Saint-Maixent. Nu mi-ai facutu nici o promissiune si totusi îti descoperu secretulu meu : acea dama mare e contess'a Rahon.

— Am ghicitu acést'a, — murmurá cu o vóce surda ex datátorea 'n carti. Fatalitatea isi urméza lucrarea ; a dóu'a parte a prorocirii se va realisé, si de asta-data érasí eu sîm alésa de sórte a îndeplini hotarirea ei. *Viua si mórtá !* eu am disu acést'a ! Pe pamêntu nimene nu póte scapá de sórtea sa.

Marquisulu n'audiea ceea ce amu scrisu acuma ; dar elu isi atîntéa ochii spre mósi'a si vedea pré bine pe futi'a ei, că în sufletulu dênsei s'a petrecutu o mare schimbare.

— E bine, — urmá elu dupa unu momentu, — scíi acum totulu ; ce hotaresci ?

Simiona isi innaltiá capulu si se 'ntórse spre elu.

— Contéza pe mine, — dîse ea. Primescu rolulu ce mi l'ai destinat. Oh ! nu-mi multiamí, — adause ea iute ; — nu cedezu dtale, ci ascultu de o vointia mai tare decâtu a dtale.

Astfelu, a dóu'a óra, profetirea din strad'a Lanterne avea sè apese cu o greutate fórté mare a supra întêmplamintelor din vítoru, de óra-ce a dóu'a óra acea profetire tragea dupa sine complicitatea Simionei, fara care marquisulu se simtiá neputinciosu.

Câte oracole, chiar si dintre cele mai renumite, ale caror realizare misteriósa s'ar puté esplicá astufelu !

Întêmplamintele nu erau profetite, de óre-ce aveau sè se îndeplínésca ; ele se îndepliniau, fiindu că erau profetite.

— Ori care sè fia motivulu, care te îndémna a lucrá, — respunse Saint-Maixent, — crede că recunoscenti'a mea . . .

— Nu mi-o datoriti de felu, — întrerupse Simiona.

— Lasa-me sè-ti spunu celu putinu, că voiu scí sè platescu serviciulu dtale într'unu modu încâtu sè-ti întréca tóte dorintiele si sperantiele.

Simiona facù o miscare de despretiu si respunse :

— Am refuzatu resplat'a, si încâtu pentru promissiuni — poti sè nu le îndeplinesci. De-ti va placé sè me platesci, nu-mi pasa ! Dar eu te voiu servi pentru nimicu. Când vom plecá ?

— Peste o óra.

— Peste o óra voiu fi gata.

În diu'a urmatóre, catra séra, doi cai, calaritu unulu de marquisulu Saint-Maixent, altulu de mósi'a, se oprira în padurea d'Ébreuil, la pórt'a unei case parasite.

Gentilomulu deschise acea usia, introduse pe companist'a sa, apoi luá unu cuferu destulu de greu legatu de siéu'a sa si care contínea haine albe, vestiminte, câte-va proviziuni de prim'a trebuintia, si unu numeru mare de alte obiecte de nature felurite, — si puse cuferulu la dispositiunea Simionei.

Dupa repausu de o óra, de care avea cea mai mare trebuintia, Saint-Maixent parasí cas'a izolata si apucá drumulu spre castelulu Rahon, ferindu se d'a trece priv satulu Saint-Jude, si prin urmare si pe dinaintea ospetariei „la armele Franciei.“

Absinti'a lui durá siese díle.

Pentru că povestirea nóstra sè devina mai bine întielésa, séu celu putinu pentru că nici o întunecime sè nu obosésca spiritulu cetitorilor nostri, trebue sè ne rentórcemu înderetu cu câte va septemâni si sè spunemu câte-va fapte împlinite în castelulu contelui si alu contessei Rahon.

De la convorbirea la care amu fostu de fatia, si în care marquisulu a respunsu : „Dóra . . .“ frumósei Olimpia, care strigà : „Viua si mórtá ! nu e cu putintia!“ Saint-Maixent n'a lasatu sè tréca nici unu minutu fara sè cerce o deslegare a problemei ce si-a pusu.

O lucrare atátu de neobosita trebuia sè aiba mai curéndu séu mai târdíu fructele sale, si diu'a nu: întârdíá în care marquisulu se duse la marquis'a Chavigny si i putù díce triumfându :

— Am gasitu ! . . .

— Ceea ce a gasitu elu, cetitorii nostrii vor sci la timpulu potrivit.

Atunce Saint-Maixent i descoperí planulu, precum mai târdíu l'a povestitu Simionei Raymond, — si frumós'a Olimpia ilu aprobà, ne facéndu decátu numai din forma câte-va obiectiuni usioru si victoriosu combatute.

Inse, pentru cá îndeplinirea acelu planu sè devina cu putintia, erá trebuintia cá contess'a sè rămâna singura în castelu câte-va dile.

Asiá dara trebuia sè astepte. Marquisulu se înarmà cu rabdare, promitiéndu-si inse d'a nascoci o combinatiune machiavelica spre a face sè se nasca ocaziunea, de cumva ocaziunea ar fi întârdiatu pré multu a se înfatísia de sine.

Întêmplarea i vení întru ajutoru si ilu dispensà sè recurga — cu odata mai multu — la întipuirea sa netrecatóre pentru reu.

Éta ce s'a întêmplatu !

XXXII.

Scirea înspaimantatore.

Amu dísu, cá contele Rahon erá locotenentu generalu în armatele regelui; prin urmare, ori câtu de mare domnu erá si de si ocupá un'a din cele mai innalte positiuni ale ierarchiei militare, totusi nu mai putínu datoriá ministrului de resboiu, mai-marele seu nemijlocitu, o ascultare absoluta.

Cam dupa dóne luni si jumetate dupa convorbirea lui Saint-Maixent cu frumós'a Olimpia, convorbire reamintita de noi la finea capitolului din urma, sósí o epistola de la ministru, dându ordinu dlui Rahon sè se duca la Paris în restimpu de o luna.

Acea epistola de totu neasteptata, dar careia nu erá cu putintia d'a nu se supune, causà contelui o neplacere atátu de mare, încátu se mahni adâncu.

Annibal nu gasí nici odata atátu de dura porunc'a d'a se despartí de soci'a sa, si a nume pentru starea sânetatii dênsei.

Ce e dreptu, nu se putea díce, cá contess'a erá bolnava; dar ea nu se însânetosiá deplinu de lovitur'a aspra ce a înduratu, si slabiciunea ei înderetnica, melancoli'a sa pe care nimica nu erá în stare a o alungá, causara lui Rahon îngrigirile cele mai víi si mai mari.

Si elu nu sciea câtu avea sè dureze absinti'a lui, ér contess'a din caus'a slabiciunii sale absolute nu erá în stare a o însotí pâna la Paris.

Elu împartesí cu încredere lui Saint-Maixent tóte preocupatiunile sale, si acest'a ilu mângaiá câtu putù de bine, nisuindu a-i dovedí, cá — dupa tóta aparintia — va primí usioru de la ministrulu, ma în casu de trebuintia chiar si de la regele, iertarea de a

reviní câtu mai iute la mosí'a sa, unde ilu chiamau înteresse atátu de scumpe.

Contele mai avea aprópe o luna pâna la plecarea, elu putea, caletorindu fara sè se opréscá, sè ajunga la Paris în cinci siese dile; elu hotari sè nu plece decátu în momentul din urma, si prin urmare asiá ficsà diu'a plecării.

Atunci Saint-Maixent parasí castelulu sub unu pretestu ingeniosu gasitu, si facù acea mica caletoria unde ilu însotíramu pasiu la cas'a izolata, la ospetarí'a „Armele Franciei“ si la satulu Chamblas.

Elu reviní în castelu tocmai la o septemâna înainte de a plecá rud'a sa.

Acea septemâna fu lunga si trista, precum se întêmpla totu-de-una când se apropia unu evenimentu durerosu si ne încungiurabilu.

Contess'a se absorbiá în o preocupatiune atátu de durerósa, încátu s'ar fi pututu díce, cá se astépta la o catastrofa; si in adeveru, în mesur'a în care despartirea se apropiá, sêrman'a femeia credea cá vede întindiéndu-se a supra-i unu velu de mórté gata a o acoperí cá unu giulgiu si a despartí pentru totu-de-una de lumea celor víi.

In ajunulu departării, Saint-Maixent díse contelui cá doresce sè tramita la Paris pe servitorulu seu Lazaru, spre a regulá o afacere importanta — (elu lasà a ghici cá erá vorb'a d'o afacere de inima), — si ilu rugà a-lu primí între ómenii sei în caletoria, la care contele Rahon consimti cu tóta placerea.

In fine ór'a despartirii sósí.

Aceea fu petrundiátore. Contess'a, sub lovitur'a acelei dureróse impressiuni, acelu întunecosu si tristu presimtieméntu de care vorbiramu, nu se putea smulge din bratiile lui Annibal, si sêrman'a sa inima pareá gata a se sfasiá, atátu convulsivu o sguđuiau suspinele.

Rahon vedíu cá trebue sè taie pe scurtu acea crisa durerósa, care — în starea în care se aflá soci'a lui — putea sè aiba urmările sale cele mai triste.

Strinse pentru mai pe urma pe Maria la peptulu seu, îmbratísia pe Olimpia si pe Saint-Maixent, dîcêndu-le :

— V'o încredintiezu . . . ea îmi este cea mai scumpa în lume ! Pentru amorulu ei si pentru amorulu meu, veghiati bine . . .

Apoi fara sè astepte respunsulu marquisului si alu junei femei, si lasându în bratiile lor pe contess'a aprópe inanimata, parasí salonulu, se aruncà în trasur'a sa si strigà :

— Mâna ! . . .

Audíndu sgomotulu robilor pe nasipulu curtii de onóre, Olimpia si Saint-Maixent alergara la un'a din feresti.

Ei vediura trasur'a departându-se repede, schimbara o privire lunga si revinira la dn'a Rahon, care — cadiuta într'unu fotelu si mai palida decátu guipurele sale albe — nu pareá víua decátu numai pentru cá lacrimele i curgeau.

(Va urmá.)

S A L O N U :

Calindarului septemanei.

Dumin.	30 11	E. 24 d. R. Luca, s. m. Zinoviu.
Luni	31 12	ss. ap. Ampliu, Aristovul, Narcis.
Marti	2 13	ss. Cosma, Damian, Asieni.
Mercuri	2 14	ss. mm. Acindin, Pegasiu.
Joi	3 15	ss. mm. Aceptsim, Iosif, Aital.
Vineri	4 16	c. p. Ioaniciu M. s. m. Ermeu.
Samb.	5 17	s. m. Galaction, s. ap. Lin.

Alesandru Papiu Ilarianu.

Sibiu 28 octomvre.

„Flice ale Ierusalimului, nu me plângeti pe mine, ci ve plângeti pe voi si pe fiii vostri!”

Sânt'a Scriptura.

Cu cea mai adâncă durere prindu condeiulu de asta-data a mâna, pentru a face onorab. publicu o impartasire din cele mai triste.

Sânt impresiuni, cari nu se potu descrie; sânt simtieminte cari nu le putemu împartasi nimerui; si sânt dureri, pentru cari o lacrima nu putemu versá . . .

Astfelu sânt momintele în cari scriu aceste!

Alesandru Papiu Ilarianu a repausatu aici în Sibiu la 23 oct.; ér ceremoni'a funebrala s'a tinutu eri, sambeta la 27.

Unde sânt lacrimile, cari potu mângaiá natiunea româna pentru acésta perdere mare? Cine va puté descrie supriinderea durerósa a fia-carui Românu bine simtitoru, la audiulu acestei sciri triste?

Alesandru Papiu Ilarianu, apostolulu libertátii, a carui religiune totu-de-una a fostu patri'a si natiunea româna, a fostu si va remâne în veci iubitulu poporului, idolulu junimei, pentru care si-a sacrificatu inim'a si sufletulu.

Indata de la aparinti'a sa pe aren'a publica, din etate de 20 ani, elu nu mai este fiulu unui simplu preotu, ci este fiulu natiunii, este fratele iubitulu alu fia-carui Românu!

Evenimente mari receru ómeni mari!

1848 a fostu unu anu epocalu pentru poporulu nostru, pentru cá d'atunci datéza libertatea si renascerea nóstra.

Papiu, june viguros, infocatu si entuziasmatu de schinte'a libertátii, a fostu unulu din factorii acestor evenimente.

Ér activitatea lui d'atunci incóce, cu deosebire în ramulu istoricu, este pré cunoscuta. Elu ne-a lasatu: „Istori'a Românilor din Dacia superióra“, — „Independinti'a constitutionala a Transilvaniei“, — „Tesauru de monumente istorice“, si studiulu biograficu a supra lui Síncai, cari i-au asiguratu o viétia eterna si l'au incoronatu cu o cununa neperitóre . . .

Premitiéndu aceste, vom spune, cá solenitatea actului funebralu a fostu d'o privelisce împunetóre. Convoiulu imposantu, care l'a insotitu pâna la biseric'a gr. c. erá compusu din mii de individi din tóte

clasele societátii. În frunte se aflá capel'a militara, dupa care urmá tinerimea româna de la tóte institutetele de învetiamentu, studenti, juristi, elevii institutului Andreianu. chorulu elevilor, preotii în ornatu bisericescu, carulu cu mortulu de însotitu, améndoue laturile de 32 ênsi cu luminári aprinse; mai departe urmara: Esc. Sa parintele metropolitu Mironu Romanu, cu capetenile autoritátilor civile, dintre cari amintescu pe comitele supremu, vice-comitele, primarul cetátii, directorulu de posta si alti onorátiori si publicu, pe urme damele în dieci de trasuri.

Înainte preotilor unu tineru ducea o frumósa cununa, ce purtá înscripiunea: „În memori'a iubitului nostru unchiu, A. Papiu Ilarianu. Jelnicii nepoti.“ (Famili'a Hodosiu.) Ér cosciugulu erá acoperitu de alte cinci cunune, din cari cea mai mare, de flori naturale, cu pantlica tricolora purtá înscripiunea: „Lui A. Papiu Ilarianu. Românumea.“ A dóu'a cu pantlica galbena: „Tinerimea româna din Viena lui A. Papiu Ilarianu.“ A trei'a cu pantlica alba: „De la universitatea din Clusiu. Tinerii români.“ A patr'a cu pantlica rosia: „Lui A. Papiu Ilarianu. Tinerii români din Budapesta.“ În fine cea a elevilor din institutulu Andreianu.

Ajungéndu convoiulu la loculul destinatu, cosciugulu se puse în mijloculu bisericeii pe unu catafalcu. Se facú apoi prohodulu de Rds. D. protopopu I. V. Russu, cu alti doi preoti si unu diaconu. Terminându-se acest'a, cum si cuvântarea rostita de protopopulu Russu, iesíramu la mormentu. Acolo mai ântâiu vorbi dlu Vincentiu Babesiu, ér pe urma — dupa asiediarea în grópa — dlu Petra-Petrescu.

Dupa aceste multimea se departá.

Fia, cá sânt'a cauza pentru care a luptatu Alesandru Papiu Ilarianu cu atât'a zelu, sè triumfeze câtu mai curéndu!

Mai adaugemu aici si anuniulu de doliu, care — întocmai cá corespundinti'a acést'a — ne-a sositu dupa încheierea nrului trecut:

Noi cei subsemnati venimu a ni implini sacr'a datorintia cá amici si cá români, cu ânima sfásiata de durere *anunciandu natiunii române*, cumca pré-amarulu si multu stimatulu nostru conationalistu

Dr. Alesandru Papiu Ilarianu,

membru alu societátii academice romane, fostu profesore, ministru si procurorulu generalu în Romani'a, barbatu de inaltu eruditiune si de celu mai emi vînte zelu nationalu,

dupa o scurta crisa de cinci díle, Marti în 11/23 Octobre a. c., pe la ór'a de média-di, prin paralis'a creierlor a repausatu în Domnulu, în stabilimentulu provincialu de aici pentru alienati, în etate de 48 de ani.

Trist'a solenitate funebrala va avé locu la 15/27 Octobre dupa médiadi la 2 óre, pornindu conductulu de la amintitulul stabilimentu spre gradin'a de la biseric'a româna gr. cat. din suburbiulu de josu,

unde i se voru depune osamentele pentru eternu repausu.

Veniti deci fratilor sè-i dàmú onórea cea de pe urma!

Sibíu la 13/25 Octobree 1877.

<i>N. Popea.</i>	<i>Iac. Bologa.</i>	<i>I. V. Russu.</i>
<i>P. Dunca.</i>	<i>Dr. Il. Puscariu.</i>	<i>E. Macellariu.</i>
<i>I. Hannia.</i>	<i>V. Babesiu.</i>	<i>Z. Boiu.</i>
<i>Vis. Romanu.</i>	<i>I. Popescu.</i>	<i>Part. Cosma.</i>

Resboiulu.

Cum se batu Români? Unu ziaru londonianu schitiéza astfelu modulu cum se batu soldatii români: Éta tactic'a întrebuintiata de Români spre a tîne pieptu atacurilor Turcilor. Indata ce unu detasamentu poposesce unde-va, cea d'ântâiu grije a trupei este de a face ridicatori de pamêntu. Miscările armatei sînt urmate cu rënduri de siantiuri, cu cari se acopera. Soldatii facu manuchi fôrte de tari de tulpine de porumbu si acopera siantiurile. Fia-care compania este prevezuta cu patru scari pe cari le aplica la trebuintia pe parapete si cu cari acopera deschizaturile siantiurilor. Soldatul trage cu o mare bagare de séma; ochesce încetu, dar dá lovitura sigura. Nu pré prapadesce munitie. Indura voiosu marsiurile lungi, dar sufera de vremea rea. Soldatul român arata o iubire din cele mai víi pentru oficierii cari dau dovezi de inimosia si ispravi. Se pricepu perfectu în tabarare si asiezarea lagarilor. („Timpul.“)

Suferintiele bulgarilor. „Pol. Cor.“ anuncia din Filipopoli, că sórtea bulgarilor în partile acele e înfricosiata. Tribunalulu militaru condamna în tóte dilele la mórte o multíme de bulgari. Nici celu mai pacinicu locuitoru nu póte fi siguru, că pe temeielu unei acuse false nu va fi condamnatu la mórte. De când Ibrahim pasia e presiedintele tribunalului, nu trece nici o di fara sè se spëndiure câti-va. În timpul mai nou sentintiele de mórte se îndeplinescu în sate mai îndepartate. Arestările urnéza nencetatu, si în tóte dilele se vedu acolo escortându-se plugari la locuinti'a guvernatorulu generalu. Ibrahim pasia este cunoscutu nu numai cá unu omu setosu de sânge, ci totu-odata si cá unu betívu. Nu arare ori condamna elu la mórte fiindu bétu pe niste locuitori pacinici, cari n'au facutu nici o revolta în contra guvernulu. În locuinti'a lui elu nu converséza cu ampioiatii si cu óspetii sei decátu despre spëndiurări. Nu de multu elu s'a rentorsu din o escurziune ce a duratu cinci dile. Întrebarea prima, adressata suplinitorulu seu, a fostu: „Câti a-ti spëndiuratu în restimpulu absintiei mele?“ Si fiindu cá acel'a a respunsu, cá nici unulu, elu strigà cu mânía: „Ce felu, ticalosilor, nici unulu?“ Si înjurà pe toti.

Bulgarii judecati de rusi si români. Amu împartesítu în nrulu trecutu niste extracte din diuarele straine, amice bulgarilor, prin cari acele spunu, cá bulgarii — subjugati de atátia secolu — si-au perdutu cu totulu consciintia a nationalitáti lor. Acuma vinimu sè adaugemu érași dóue declaratiuni triste. Marele duce Nicolae a aplicatu natiunii bulgare epitetulu „lasiu.“ Unu bulgaru, cu numele A. Šavici, a încercatu în „Romania Libera“ sè spele pe bulgari de acestu epitetu. Cá respunsu la articolulu dlui Šavici, „unu militaru român aratu în resboiu pentru

liberarea bulgarilor“ scrie unu articolu totu în „Romania Libera“, din care scótemu urmatórele: „Acestu poporu, (adeca bulgarii,) afara de putini orasieni tineri, este cufundatu în cea mai profunda barbaria, nu are altu Dumnedieu si alte credintia decátu banii; pentru elu, onóre, demnitate, nationalitate, patria, sînt lucruri atátu de necunoscute, cá si limb'a chineza la noi; pentru a fi în buna relatiune cu turcii, fara celu mai micu scrupulu isi dau totu ce au mai scumpu pentru bani si favóre. Tatalu e în stare a-si vinde pe fiulu seu ce ar simti de patria turcilor. Legaturile între turci si bulgari sînt asiá de strinse, încátu spionagiulu prin ei se face. Acestu poporu, pentru care Russia si Români'a si-au sacrificatu mii de fii, s'au aretatu necunoscatoru si a fostu totu-de-una gata ai vinde turcilor, cu cari nu încetéza de a fi în relatiuni, aretându-le miscările armatelor aliate. Unu capitaniu român aratu cerea unui bulgaru putina apa, pe când trecea cu ambulanti'a printr'unu satu numitu Muselim Kioi; n'a voitu ai dá, cerêndu 50 bani; unu tataru indata aduse apa nevrêndu a primí nimicu. V'asiu citá mai multe esemple dar camaradii mei oficieri si soldati raniti potu a spune ce sînt bulgarii. La apelulu de a se înrolá pentru aperiarea patriei lor, n'au respunsu decátu din bulgarii aflati si crescuti în Români'a. Nici unulu din Turci'a nu s'a înrolatu. În resumatu, ei sînt multumiti cu turcii si nóue nu ne uréza decátu însuccesse.“

Oficieri straini în armat'a turcésca. La statulu generalu alu armatei turcesci de la Siumla sînt urmatorii oficieri straini în serviciulu turcescu: generalu Strecker (Rasid pasia) capulu artileriei; generalu Bluhm (Mehemed pasia) directoru de geniu; colonelu Borswich (Nahir bey) capulu trupelor sanitare; colonelu Chateaneuf (Rachid bey) intendante supremu; generalu Baker (Rasim pasia) capulu politiei de tabera; colonelu Czaikowski (Nussafer bey) adjutantulu lui Suleiman pasia; generalu Bilinski (Nichad pasia) capulu încvartirării; si locot. colonelu Tarnowsky (Iskender bey) capulu telegraficu. Afara de acestia în armat'a turcésca se afla si alti oficieri straini. De es. Hobart pasia, comandatulu flotilei turce e englesu; Mehemed Ali, fostulu generalissimu e germânu; Nasid pasia, însarcinatu cu formarea unei legiuni polone, e polonu.

Sciri de pe câmpulu de resboiu.

Plevna e impressurata de armat'a russo-româna. Acest'a e faptulu celu mai însemnatu alu septemânilor din urma. Dupa stralucit'a învingere a lui Gurko a supra turcilor între Gornji-Dubnik si Telisiu, la 24 octombree, (despre care amu scriu în nr. trecutu,) dênsulu a înaintatu spre Telisiu. Aice érași urmá o batalia nóua la 28 oct., care se încheiá cu total'a nimicire a turcilor de acolo. Dàmú mai la vale o schitia a acestor lupte; aice constatámú numai, cá armat'a lui Gurko intarindu-se în positiunile sale, nu numai a taiatu ori ce comunicatiune a lui Osman pasia cu trupele din Sofia, ci totu odata acuma Plevna e completu impressurata. Acésta impressurare — scrie unu corespundinte alu „Românului“ — s'a facutu nu numai cu cavaleria, ci si cu infanteria si cu tunuri. Gard'a, îndata-ce a sositu, a luatú positiuni la stâng'a celeilalte armate russesci, unde s'afá Sko-

beleff cu diviziunea 16, urmându lini'a de investire din colo de drumulu de la Lovcia spre Sofia si înaintându necontenitu dupa cum soseau trupele. Pe drumu si pe lângă drumu e o mare putere de infanteria si lini'a se urméza d'ací spre drépt'a româna de catra cavaleri'a russo-româna, comandata de generalu Gurko. Positiunea lui Osman pasia este acum cá a lui Bazaine la Metz. Rusii primescu necurmatu ajutóre, si se pare a se fi otaritu d'a urmá la Plevna esemplulu datu de germani la Paris. Lini'a de 'mpressurare se 'ntaresce c'unu síru de lucrári, si nu târdiu va fi totu atátu de greu lui Osman pasia d'a sparge acésta linia, cum i erá de greu generalului Trochu d'a petrunde liniile prussiane. C'unu cuvêntu, Osman pasia se va vedé silitu a luptá, nu pentru a-si mai aperá positiunile, ci pentru a-si deschide calea séu a se predá.

Lupt'a de la Telisiu. Dupa ce generalulu Gurko la 24 oct. a ocupatu positiunea dintre Gornj-Dubnik si Telisiu, la 28 oct. a încungiuratu cu trupele din garda pozitiunea intarita a turcilor la Telisiu, pe drumulu Sofiei, si a deschisu foculu din 72 tunuri. Dupa dóue óre de canonada, garnison'a compusa din 7 tabere de infanteria cu 3 tunuri sub comand'a lui Ismail-Hakki pasia, a capitulatu si a depusu armele. Numai 300 ómeni au pututu scapá; restulu, precum si pasia si 100 oficieri se afla provisoriu la Gornj-Dubnik si au sé ffa pusi în libertate; dar Ismail-Hakki si câti-va oficieri au preferitu a remané prinsi. Perderile rusilor au fostu neînsemnate.

Perderile turcilor în luptele de la 24—28 oct. lângă si la Telisiu, precum ni spune o depesia din Petersburg, sânt fôrte mari. In aceste lupta rusii si români au facutu 7000 de prinsi turci, între cari 2 pasie, 200 oficieri, trei voluntari englezi si patru francezi. In urmarea acestor perderi Sevket pasia s'a retrasu iute din Radomirce.

Érasi o bravura româna. Din Corabia se depesiéza, cu datulu de 31 octombre, urmatórele: Astadi colonelulu Slanicénu a ordonatu o recunóscere la Vladeni, între Corabi'a si Rahova, unde presinti'a inimicului fusese semnalata. Inimiculu, ale carui fortie se compuneau de nizami, se pregati la resistintia retragându-se in redut'a de la Vadeni si fortificatiunile din giuru. Dupa o scurta bombardare, se aprinse casarm'a redutei si depositulu de munitiuni sarí în aeru. Dupa unu timpu fôrte scurtu redut'a fu luata si ocupata de dóue companii. Inimiculu se stracorá spre Rahova cu mari perderi prin diferite pasuri ale malului Dunarii. Lupt'a a duratu trei óre. Perderile românilor sânt: unu oficieru ranitu, doi soldati morti si siese raniti. Perderile turcilor sânt multu mai însemnate; s'au facutu si mai multe proviziuni. Escadronulu de Gorju a fostu admirabilu.

In Dobrugia rusii au începutu a desfasurá mai mare activitate. Generalu Zimmermann a înaintatu pâna la Kisgin, în sudulu Silistriei.

Schimbári în armat'a româna. Dlu generalu Racovitia a fostu numitu comandantu alu diviziunii a IV, în loculu dlui colonelu Alesandru Angelescu, care ia comand'a artileriei corpului de observatiune de la Calafatu. Dlu maiuru Alesandru Candiano Popescu, care fusese pusu la ordinea dilei în diu'a de 30 augustu, în care se distinsé atátu prin curagiulu si sângele rece ce aretá în capulu batalionului alu doile de vênatori, a fostu innaltiatu la gradulu de locotenu-colonelu.

Dlu capitanu Vladoianu, adjutantulu Domnescu, a fostu atasiatu pe lângă generalulu Gurko, comandantele gardei imperiale. Înainte de a se începe ataculu contra armatei otomane, stationata între Sofia si Plevna, — scrie „Press'a“ din Bucuresci, — generalulu Gurko tramise pe dlu capitanu Vladoianu la cuartirulu din Poradim alu Domnitorului Carol I, spre a-lu insciintiá, cá sè se încépa bombardarea Plevnei in acel'a-si timpu când se va face ataculu contra turcilor de pe drumulu de la Sofia. Distanti'a erá cá de vr'o 60 kilometri, si trebuia sè ffa percursa în câte-va óre, pentru cá vestea sè sosésca la timpu în cuartirulu generalu. Dlu capitanu Vladoianu, strabaténdu adesea printre vrajmasi, percurse acca distantia în dóue si jumetate óre, si ajunsé astfelu la timpu cu ordinulu ce i se dedese. Dsa, in urm'a acestui actu de curagiu, a fostu decoratu de imperatulu Rusiei cu ordinulu Vladimir, ér de Domnitorulu Carol I cu „Stéu'a României.“

Innaltímea sa Carol I a felicitatu prin telegrafu pe marele duce Mihaiu pentru învingerea raportata a supra lui Muktar pasia, si i-a oferitu marea cruce a ordinului „Stéu'a României“, cá unu semnu de amintire a luptelor sustinute împreuna de armatele russe si române în contra turcilor.

De la Lom si Jantra nimica nou. Suleiman pasia, care fu numitu în loculu lui Méhemed Ali pentru cá acest'a parea pré neactivu, continua totu tactic'a acestuia si remâne în defensiva fatia de armat'a principelui mostenitoru, care înca nu face decâtu recunósceri. Caus'a acestei neactivitati e stricarea cáilor de comunicatiune. Drumurile sânt nepracticabile. O depesia a diuarului „Fremdenblatt“ numera trupele lui Tiarevici la aprópe 130,000 ómeni, pe când Suleiman pasia n'ar dispune decâtu d'o fortia de 65,000 ómeni, dintre cari 40,000 si 100 tunuri pentru armat'a de la Rasgrad, 15,000 pentru armat'a principelui Hasan si 10,000 pentru diviziunea de la Osman-Bazar.

Scirile din Asia ni spunu, cá Muktar pasia, cu ruinele armatei sale, s'a retrasu mai pâna la Erzerum, dupa ce s'a intrunitu cu Ismail Hakki pasia. Pe drumu înse rusii, totu pefugându-i, au mai prinsu dóue batalióne. Astfelu armat'a întréga a lui Muktar s'a redusu la numerulu de 25,000. Generalii Tergukassoff si Heyman si-au intrunitu trupele; prin urmarea Erzerum va urmá acusi o batalia noua. Karsulu impressuratu de rusi, se bombardéza. O depesia din Alexandropol spune, cá proviziunile luate de la turci în urm'a victoriei de la 15 octombre, sânt atátu de numeróse, încátu s'a asiguratulu pentru unu timpu îndelungatu provizionarea armatei russe din Caucasu.

Scirile din urma. Se anuncia o învingere noua si decisiva a rusilor din 2 nov. în Asi'a lângă Erzerum; lupt'a sângerósa, a duratu diece óre, însusi Muktar fu ranitu. — Comandantele supremu alu armatei de vestu, principele Carol, anuncia prin unu telegramu tramisulu la Bucuresci: cá Plevna e cu totulu încungiurata. — In nóptea din 4 spre 5 nov. trupele de sub comand'a generalului Gurko, la Comerova, au avutu lupta însemnata cu iregularii si basibozucii turci, pe cari respingéndu-i au luatu de ei 100 care cu provisiune si munitiune, 370 boi, 400 oi; la acestu resultatu a avutu parte stralucita si cavaleri'a româna. — „Daily Telegraph“ primí scirea, cá Erzerum a capitulatu. Armat'a lui Muktar se afla în deruta completa. Situatiunea Carsului înca e cri-

tica; în acestu orasiu zacu 4000 raniti turci. — La Sipe'a trupele turcesci patimescu de fôme si de frigu, de ôre ce n'au vestminte de iërna.

CE E NOU?

Maj. sa regina a dejunatu în grajdu. Din Megyer se scrie unui diuaru ungurescu, că dilele trecute Maj. sa regin'a rentorcându-se din o vênătoare obositore, mai nainte de tôte s'a dusu în grajdu, sè se convinga déca caii sânt bine îngrigiti. Cu asta ocaziune pe vestmântulu de calaritu alu Maj. Sale se putea vedé o spintecatura lungurétia. Unu conte o facù atenta cu totu respectulu la acésta împregiurare. Regin'a respunse suridiëndu: „Nu-i mare paguba, căci rochi'a asta e din panura ieftina.“ Apoi cerù de la proprietarés'a castelului ceva de mâncatu. Numai decâtu se si facura dispositiuni, cá dejunulu sè se servésca în salonu. Inse regin'a esclamá: „Nu e vênatoru acel'a, care dejuna în odaia.“ Si porunci sè se aduca în grajdu pâne si vinu. Asiá se si facù. Unu tapetu se asternù pe pamântu, si regin'a dejună în grajdu.

Diet'a Ungariei. Proiectulu de lege pentru „banc'a nationale austro-ungara“, dupa lungi desbateri, s'a primitu spre desbateri speciale în siediñt'a din 8 nov. cu 210 voturi contra 109; 125 deputati au absentatu.

Monumentulu lui George Lazaru. Amu împartasitu si noi, că ministerulu instructiunii publice în Români'a a luatú iniñtativ'a pentru redicarea unui monumentu în memori'a lui George Lazaru. Iniñtativ'a a gasitu resonatu în tinerimea româna de la Paris, care spre acestu scopu a facutu o colecta de 459 lei 50 bani. Acésta suma, înirunita cu cei 2000 lei prevediuti în bugetulu ministeriului de instructiune, va formá începutulu acestui fondu.

În Francia s'au facutu si alegerile suplementare pentru camera. Din cei 15 deputati alesi de curënd, 11 sânt conservativi si 4 republicani. Astfelu camera francesca e compusa din 320 deputati republicani, si 210 monarchisti.

Dn'a Thiers a respunsu si junimei de la universitatea din Bucuresci la adress'a de condolintia a acesteia.

Mângaiere. Unu unguuru din Oradea-mare într'atât'a s'a adâncitu în contemplarea unei panorame, ce înfatísia cele mai nóue întêmplari de pe câmpulu resboiului, în câtu nici nu observá, că cine-va i-a furatu banii. „Nu-mi pasa, dîse elu, celu putînu am vediutu cum învingu turcii!“

Flamur'a lui Hymen.

La Iasi dumineca a fostu o septemâna s'a celebratu cunun'a dlui Catargiu cu dsiór'a Alexandri, fic'a laureatului nostru poetu.

Biserica si scola.

Congressulu bisericescu gr. or. din Sibiu — precum anunciaramu si noi — avea sè se deschida la 16/28 oct. Inse ministrulu de culte a îndreptatu Esc. Sale parintelui mitropolitu Mironu Romanu unu or-

dinu, facëndu-i cunoscutu, că modulu urmatu pentru aducerea la cunoscinti'a Maj. Sale a convocării nu ar coresponde dispositiunilor legii din 1868 si normelor cuprinse în statutulu organicu; deci l'a poftitu a suspendá convocarea congressului pâna când de aci nainte se va face aretare la Maj. Sa si va urmá pré innalt'a resolutiune. În urmarea acestui ordinu, Esc. Sa mitropolitulu a îndreptatu unu cercularu catra tôte consistoriele eparchiale, prin care amâna deschiderea acelu congressu pâna la unu altu timpu care se va face cunoscutu. „Adauga totu-odata, încheia cercularulu, că pe câtu regretu acésta perdere a rëndului prescriu în statulu organicu, pe atât'a me afiu resolutu a-mi pune în lucrare tôte puterile spre a ferí biserica de ori ce dauna din acestu incidinte.“

Societati si institute.

Societatea „Petru Maioru.“ În siediñt'a din 11 noemvre se va ceti operatulu: „Despre educatiunea copilelor române“, de dlu Ioanu Budu.

Tribunale.

Processu de pressa. În 23 oct. s'a pertractatu la curtea cu jurati din Sibiu processulu de pressa intentatu în contra dlui redactoru Nic. F. Negrutiu, pentru unu articolu din „Cartile Satênului Român.“ Acusatulu fu achitatu unanimu.

Suvenirea mortiloru.

Betranulu generalu Wrangel a muritu la Berlin în etate de 93 ani.

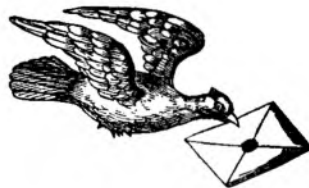
E n i g m a.

De B. G.

Cum me scrii,
De me cetii,
De mine fia-care
Multa mila are.

Intorsu înse de me rostesci,
O mâncare buna în mine gasesci;
Viu înse de sânt,
Nu traiescu pe pamântu.

Post'a Redactiunii.

Dlu A. S. S. în Gladna-româna. A sositu. Tramite-ni si continuarea. Celalaltu articolu e pastratu bine si îl u vomu publicá îndata-ce vomu avé locu.

Monastirea Varaticu. V'amu tramisu epistola particulara, în care v'amu împartesitu caus'a întârdiării.